

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sol Triplex In Eodem Universo

Hermann, Amand

Sultzbaci, 1676

Quinta. De Actibus Voluntatis elicitis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95850](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95850)

actum contrarietatis concedo; actum liberum contradictionis, nego.

XVIII.
Ut humano modo agat
sufficit moti-
vum virtuale

Instatur: Talis actus sine motivo elicitus non esset humanus; ergo ut saltem humano modo agat motivum habere debet, propter quod agat veluti propter finem. Possem respondere priori distinctione, ut quis humano modo agat debere habere motivum cognitum concedo, volitum, nego. Verum respondeo adhuc aliter negando antecedens, & distinguendo consequens, debet habere aliquod motivum virtuale & interpretativum concedo, debet habere formale & actuale, nego consequentiam.

Urgetur: Si voluntati proponantur duo motiva ad omissionem, verbi gratia Missæ, nempe ludere & dormire, non poterit tunc dici habere interpretativum motivum omissionis Missæ, nam in tali casu non poterit moveri propter utrumque, quia sunt impossibilia, nec poterit interpretari, ex quo motivo omiserit, nisi se explicet. Respondeo talem non debere interpretari moveri propter utrumque, quia sunt rationes impossibiles, sed moveri propter alterutrum disjunctivè, non verò collectivè.

XIX.
Voluntas in
pura omissione
aliter se
habet nega-
tive, non po-
sitiva.

Arguitur tertio: Voluntas aliter se habet in actu secundo, quam in actu primo; ergo in actu secundo habet aliquam operationem positivam, quia mera carentia fit etiam in actu primo. Respondeo distinguendo antecedens, voluntas aliter se habet vel positivè, vel negativè in actu secundo, quam in actu primo concedo; aliter se habet semper positivè nego antecedens, Ratio est, quia in actu primo non fuit carentia actus negativa, sed tantum præcisiva, id est præcisio ab amore & ejus carentia, sed in actu secundo non est amplius præcisio, sed est ipsa negatio actus absque indifferentia ad illum.

Instatur: Omissiones destruunt habitus oppositos, sed habitus non destruunt nisi actus; ergo omissiones semper sunt actus. Respondeo distinguendo majorem, omissiones destruunt habitus secundum se consideratæ nego; propter concomitantes actus, & malam ac parvam dispositionem, concedo.

QUÆSTIO V.

De Actibus voluntatis elicitis.

I.
Actus volun-
tatis enu-
merantur.

Primi & principalissimi actus voluntatis eliciti sunt Velle & Nolle, seu Actus prosecutionis & Fugæ; sub Volitione est Amor, Desiderium, Intentio finis, Electio mediorum, spes, Imperium, Consensus, Usus, Fruitio & Gaudium, quos breviter secundum ordinem eorum naturam explicabo prius, adducendo postmodum difficultates, quæ circa illas versari possunt.

II.
Volitio ex-
plicatur.

Volitio generaliter significat assensum voluntatis, quo ei quidquam placet aut displicet & sic includit nolitionem, quæ contra volitionem strictè dictam in eo distinguitur, quod volitio versetur circa bonum per modum in-

clinationis, nolitio verò per modum fugæ circa malum. *Alia est efficax*, quæ tendit in objectum cum absoluto ordine ad executionem; *Alia inefficax*, quæ absolute ad executionem non determinat. Et hæc rursum est duplex, alia omninò simplex, quæ voluntati aliquid placet, vel displicet abstrahendo omninò ab executione; alia omninò conditionata, quæ involvit ordinem conditionatum ad executionem, & utraque potest esse circa impossibile, etiam ut tale cognitum, ut vidimus in materia de Angelis.

Quæres: An volitio efficax & inefficax sint actus actualiter inexistentes ei, qui sic vult? Respondeo affirmativè, Probat, tum quia quilibet in se experitur utramque volitionem actu, tum quia utraque volitio est sufficienter principium meriti & demeriti; tum denique, quia si volitio inefficax non esset actus actualiter inexistentes ei, non esset verum, quod habens talem volitionem actualiter vellet, scilicet esset falsum, ergò.

Dices: Volitio inefficax explicatur per verbum optativi modi; ergo non est actualiter inexistentes. Respondeo negando consequentiam, nam cur volitio inefficax explicetur per verbum optativi modi, non est, quod ipsa non sit actualiter inexistentes, sed quia connotat voluntatem efficacem, quæ non est tunc actu, sed esset, si poneretur aliqua conditio.

Intentio, est volitio finis tanquam consequendi per media. Electio autem est volitio mediorum ad finem consequendum: unde finis est species volitionis efficax, suntque actus collectivi respicientes diversimodè multa objecta; intentio siquidem finis directè respicit ipsam finem, ejusque bonitatem habet pro motivo, indirectè autem & quasi ex consequenti respicit media necessaria. E contra electio respicit directè ipsa media, tanquam objectum materiale, ad quod terminatur, & pro motivo habet bonitatem finis (cujus utique gratia omnia media appetuntur & fiunt) seu ipsam mediorum conducentiam, & proportionem ad finem. Et hinc bonitas moralis finis, vel malitia afficit vel inficit ipsam electionem, adeò ut electio mediis alioquin honesti ad finem inhonestum sit etiam objectivè inhonesta.

Imperium, est motio efficax, quæ voluntas se, aut suas potentias sibi subiectas movet ad aliquem actum.

Consensus, Generaliter etiam amplectitur illum, qui inefficax est; alioquin sumptus pro consensu efficaci significat actum efficacem voluntatis, quo ipsa bonum sibi propositum amplectitur, sicut dissensus significat actum, quo voluntas objectum propositum non vult.

Usus est ille actus, quo voluntas applicat media ad consecutionem finis, qui actus si ullo modo distinguitur ab electione distinguitur per hoc, quod electio non necessariò petat, ut actu applicentur media, usus autem hoc necessariò petat.

Fruitio.

Fruitio, de
sclerium. spes
generum.

Fruitio, est ipsa actualis consecutio finis, aut certe actus, quo in consecuto sine voluntas sibi complacet. Econtra desiderium est voluntatis actus appetens objectum absens, cui superaddit spes, quod habeat fiduciam. Gaudium vero fruitionem consequens non est actus, sed potius passio.

VI.

His prenotatis difficultas primo est, an praesignati omnes actus distinguantur inter se, nam Thomista a prima objecti propositione ad duodecim quasi actus multiplicant; verum, ut notavi in Physica parte I. lib. 2. disp. 7. q. 3. hic ordo sufficit, ut cognito vel apprehenso sine per intellectum, voluntas intendat & proponat eum, & cognitis mediis, ac propositis eligat magis conducentia, tandem executioni mandet per actus aliarum potentiarum; unde

VII.

Intentio dis
tinguitur
ab electione.

Dico I. Intentio distinguitur realiter ab Electione mediorum, si hac fiat per media indeterminata. Ita Doctor in 2. d. 6. q. 6.

Probatur primo Authoritate D. Augustini II. de Trinit. cap. 6. expressè id docentis.

Probatur etiam ratione, quia quando media sunt indeterminata, ut finis tam per hæc, quam per illa acquiri possit & taliter proponantur, sub disjunctione, tunc patet, quod alio actu intendamus finem & alio eligamus media, nam si quis diceret: Volo ire wartam peregrinatum pedes vel eques haberet intentionem, si postmodum diceret: Volo ire pedes, haberet electionem distinctam ab intentione finis. Secundo, quia sepe contingit quod velimus finem, & tamen nolimus vel saltem non velimus applicare media. Tertio, quia frequenter intentio est bona & electio mala, & econtra intentio mala, & electio bona, verbi gratia velle dare Eleemosynam propter vanam gloriam. Quarto, quia media & finis habent diversam bonitatem motivam veluti diversa objecta formalia. Tandem, quia intentio est causa & ratio Electionis, eaque prior; ergo sunt realiter distincti actus.

VIII.

si fiat per
media inde
terminata.

Dixi Intentionem distingui ab intentione, si fiat per media indeterminata, quia si fiat per media determinata, verbi gratia, volo ire wartam pedes, tunc non intervenit nisi unicus actus, qui est intentionis, ac etiam Electionis simul, & in tali casu intentio & electio non distinguuntur, quia nulla est necessitas distinctionis, nec ulla est repugnantia, quod eodem actu fiant, nam si quæ esset, maxime attingentia plurium objectorum, quia disparata absoluta tantum uno actu attingi non possunt, bene tamen subordinata & collativa, qualiter se habent media & finis, sicut possunt etiam attingi per eundem actum intellectus subjectum & prædicatum diversum, abstractiones, relationes & earum extrema: tum quia licet finis & media essent diversa objecta in tali casu, non sunt tamen æqualia, sed unum est primum nempe finis, secundarium alterum, nempe media.

Hinc reconciliari possunt D. Bonaventura & Augustinus supra, quorum primus docet

intentionem & electionem esse eundem actum, negat posterior, ita quod D. Bonaventura tantum velit intentionem & electionem esse eundem actum, quando sit appetitio finis per media determinata, & D. Augustinus esse duplicem actum, quando intenditur finis sub præcognitione disjunctiva mediorum indeterminatorum.

Dico 2. Reliqui actus eliciti voluntatis probabiliter ab intentione & Electione non distinguuntur, vel ad summum sola fruitio

IX.

Reliqui actus
non distin
guuntur ab
intentione
& electione.

Probatur per enumerationem:

Nam in primis omnes volitiones sunt vel intentiones, vel electiones efficaces, vel inefficaces, sed tales non distinguuntur, quia habent idem objectum, eodem modo & sub eadem ratione propositum, nec differunt etiam efficaces & inefficaces, nisi secundum intensiorem & remissionem, sed hæc non faciunt diversitatem specificam in rebus, quibus conveniunt, ergo. Deinde non distinguuntur consensus, nam intentio dicitur consensus, quatenus per illam voluntas vult facere, quod ab intellectu faciendum proponitur, in tantum enim voluntas dicitur consentire. Postmodum imperium non distinguitur ab electione, quia eo ipso quod voluntas eligat medium, inferiores potentie se applicant ad executionem, verbi gratia, dicens volo flectere pro peccatis, statim exequitur potentia motiva flexionem, absque eo quod voluntas dicat: volo, mando ut faciatis. Denique usus, licet distinguatur, non est tamen actus elicitus, sed imperatus & posito quod esset elicitus, non distinguitur ab electione ex eo, quod electis mediis usus sequatur, si tamen contingeret, quod non sequeretur statim executio, posset dici actus distinctus, sicut distinguitur intentio & electio, quando fiunt per media indeterminata.

Circa imperium duæ difficultates occurrunt: Primo, an sit actus intellectus? Secundo, quibus potentis voluntas imperet? Ad primum

Dico 3. Imperium non est actus intellectus, sed voluntatis.

X.

Imperium
non est actus
intellectus
sed voluntatis.

Probatur primo Authoritate D. Augustini 8. de Civit. Dei cap. 9. ubi ait: *Voluntatem imperare in regno anime.* Et lib. 19. cap. 14. dicit: *Voluntatem uti omnibus aliis potentis, usus autem imperium significat, ergo.*

Probatur secundo ratione, tum illa potentia imperat, quæ habet vim obligandi ad exequenda mandata, sed nullus actus intellectus præciso actu voluntatis, habet talem vim obligativam, ergo: major patet, quia sublata ab imperio ratione præcepti & obligationis, non amplius imperium erit, cuius est præcipere & obligare: Probatur minor, quia non est intellectus superioris, qui obligat subditum, sed sola ejus voluntas intimata per intellectum: Tum quia illius potentie est imperium, cui competit decernere & dominari, sed decernere & dominari competit solum voluntati, ergo: Probatur minor, quantum ad primum ex communi: *Sic volo sic jubeo, stat pro ratione*

Kkkkk 2

ratione voluntas: Probatur minor quoad secundum, quia voluntas non solum supra suos actus, sed etiam supra actus aliarum potentiarum Dominium habet; & posito actu voluntatis tam ipsa, quam ceterae potentiae non possunt non obedire, & exercere actum imperatum, ergo. Sed in Contra

XI.
*Explicatur
Scriptura.*

Opponitur *Authoritas Scripturae Sacrae* Proverb. 6. & 8. ubi *Reges dicuntur regnare per sapientiam & imperare per prudentiam*, quod idem docuit Aristoteles in libris de Anima & in Ethica, ergo. Respondeo negando consequentiam, quia sacra pagina solummodo docet, Reges regnare per sapientiam directivè, moraliter & ostensivè, non verò formaliter, Physicè & denominativè; unde in tantum dicitur sapientiam pertinere ad imperium & legem, in quantum bene imperans ex dictamine antecedente prudenti intellectus sancitur vel fertur lex, id est concomitantè.

XII.
*Non est illius
imperare, cuius
est intimare
voluntatem.*

Arguitur ex ratione: Illius potentiae est imperare, cuius est intimare voluntatem superioris inferiori, sed intimatio & insinuatio ad intellectum pertinet, ergo. Respondeo negando majorem, alioquin sequeretur praecognitionem denunciante legem verè imperare & non legislatorem, quod tamen falsum est, nam licet sine intimatione, & insinuatione lex non obligaret, non habet tamen rationem legis, sed conditionis sine qua non, lex & imperium legislatoris nobis innotesceret, principaliter autem imperium consistit in actu voluntatis decernente, jubente & movente ad executionem.

*Sufficit suppositum esse
obligationis
capax, licet
non sit sola
potentia.*

Instatur: Si sola motio haberet rationem legis, sequeretur legem posse ferri Creaturae non rationali, sed hoc est inconveniens, ergo: Major patet, quia Creatura irrationalis potest ab alio moveri, verbi gratia lapis ab Angelo: Probatur minor, quia sequeretur quòd in appetitu brutorum sensitivo verum esset imperium. Respondeo negando majorem, licet enim Creatura irrationalis possit ab alia moveri, ut tamen rationem imperii fortiatur motio, Creatura mota debet esse obligationis capax, & capax recipiendi intimationem, ac insinuationem. Respondeo secundò distinguendo majorem, posset ferri Creaturae non rationali in supposito nego, considerando suppositum secundum potentiam, quae de se formaliter rationalis non fit, nego majorem, nam ut unum suppositum obliget alterum, utrumq; insinuationis & intimationis capax esse debet, non verò ut una potentia obliget & dirigat alteram, ratio disparitatis est, quia si requiretur, quòd potentia semper sit rationis capax, cui imperatur, sequeretur solum intellectum subjacere imperio, nam actus aliarum potentiarum non sunt rationis capaces, quod tamen falsum est; unde licet semper requiratur diversum suppositum rationale inter imperantem & subjacentem imperio, non requiritur tamen inter unam potentiam & alteram ejusdem suppositi, quia omnes radicantur in una anima rationali.

XIII.
*Voluntas
proprie orat.*

Arguitur secundò: Illius potentiae est imperare cuius est orare, sed intellectus est

orare; ergo est imperare: Patet major, quia sicut oratio est manifestatio desiderii ad superiorem, ita imperium est manifestatio desiderii & voluntatis ad inferiorem, ergo. Respondeo negando minorem loquendo in sensu formali, quia oratio est actus intellectus in tantum, in quantum agit instrumentum, per quod manifestatur petitio, quae est actus voluntatis & formalis oratio, unde major aliter debet confici, nempe illius potentiae est imperare, cuius est gratias agere, sed voluntatis hoc est, ergo.

Dico 4. *Voluntatis imperio subjacent omnes potentiae ejusdem suppositi rationalis, per se & directè vel per accidens & indirectè.* Ita D. Augustinus narrat in Pf. 148. & lib. 2. de nuptiis & concupiscentia cap. 32. *An non etiam nunc in corpore mortui huius imperatur pedis, brachio, digito, labio, lingua & ad nutum nostrum continuo porriguntur? Humori deniq; quod est mirabilis in vesica intus posito, quae & quando ejus copia non vergitur, imperatur ut profluat & obtemperat.* Imò ipsi addunt vesicibus, & nervis quibus idem humor continetur, moratur, ut eum propellant, expriment, ejusque sanitas adest, sine difficultate servant voluntati. Item lib. 14. Civit. cap. 19. ait: *Membra corporis voluntas movet, quae in usa eorum omnino dominatur: nam quisquis verbum emittit traxit, vel etiam quemquam percussit, non posset hoc facere nisi lingua & manu jubente quodammodo voluntate moverentur, quae membra etiam, cum ira nulla est, moverent eodem voluntate.* Similia habet cap. 23. & cap. 24. ubi ait: *Neg. enim ea sola membra moventur ad verum, quae compactis articulis sunt quibus, sicut pedes & manus, & digitos, verum etiam illa quae multum remissa sunt nervis, cum volumus motum agendum & porrigendo producimus, & torquendo scissimus, & constringendo duramus, sicut ea sunt quae in ore, ac facie, quantum potest voluntas, movet. Pulmones deniq; ipsi omnium nisi medullarum nobilissimi viscerum, & ab hoc antro pectoris committunt ad spiritum ducendum & remittendum, vocemq; emittendam seu modificandam, sicut folles savorum vel odorum flant, respirant, loquentur, clamant, cantant, servant voluntati. Omnia quod animalibus quibusdam naturaliter inditum est, ut regmen quo corpus verum vestitur, si quid in quocunque loco ejus senserit, abigendum ubi tantum moveant, ubi sentiant: nec solum insipientes muscas, verum etiam herentes bestias cetera remore discunt.*

Probatur ratione, primò imperatio voluntas sibi ipsi, verbi gratia, ut eliciat actus Penitentiae & Religionis, ut de se patet, sed actus Penitentiae & Religionis sunt actus voluntatis, ergo: tum quia non minus proprii actus, quam aliarum potentiarum sunt ipsi subordinati, & subiecti, estque ad eos indifferens; ergo potest eos tam bene imperare, quam alios. Deinde, imperat etiam intellectui ex quo imperio actus ejus, sunt moraliter boni vel mali. Item imperat appetitui sensitivo dispositivè in multis; & politicè in pluribus impellendo scilicet, non tantumquam & suaviter alliciendo, ut praclare describit D. Bernardus Serm. 81. in Cant. ubi haec habet: *Est enim necessitas hae quodammodo voluntaria, est favorabilis vis quaedam, premeditando blandiens,* & bla-

& blandiendo premens; unde sese rea voluntas, ubi semel peccato consensit nec excusare jam per se, nec excusare tamen ullatenus de ratione queat. Inde quæstula illa vox veluti gementis sub onere necessitatis hujus. Deinde, inquit, vim patior, responde pro me. Sed rursus sciens, quod non justè causaretur adversus Dominum, cum voluntas sua ipsius potius in causa foret, attende quod secutus intulerit: quid dicam aut quid respondebis mihi, cum ipse fecerim? Premebatur jngo, non alio tamen quam voluntarie ejuudem servitutis & erat pro servitute quidem miserabilis, sed pro voluntate inexcusabilis. Voluntas enim est, quæ se cum esset libera, servam fecit peccati, peccato asserniendo, voluntas nihilominus est, quæ se sub peccato tenet voluntarie serviendo.

Dico 2. Non potest voluntas pati violentiam in actibus suis elicitis, vel defacto ab ea imperari.

III. Non tamen in actibus suis elicitis, vel defacto imperari.

Probatur primò: Authoritate D. Bernardi tract. de grat. & lib. arb. cap. 2. ubi ait: Voluntatem quia, impossibile est de seipsa sibi non obedire (nemo quippe aut non vult, quod vult, aut vult quod non vult) etiam impossibile est suã privari libertate. Item serm. 81. in Cant. ubi ait: Vim à natura solum homo non patitur & ideo solum inter animalia liber. Et tamen interveniente peccato patitur quandam vim & ipse, sed à voluntate non à natura, & ne sic quidem ingenua libertate privetur. Quod enim voluntarium & liberum. Et quidem peccato factum est, ut corpus quod corrumpitur, aggravet animam, sed amore, non mole. Nam quod surgere anima per se jam non potest, quæ per se cadere potuit: Voluntas in causa est, quæ corrupti corporis vitioso, ac vitioso amore languescens & jacens, amorem pariter justitiæ non admittit. Ita nescio quo pravo & miro modo ipsa sibi voluntas: peccato quidem in deterius mutata, necessitatem facit, ut nec necessita, cum voluntaria sit, excusare valeat voluntatem, nec voluntas cum sit illicita excludere necessitatem. Plura familia habet infra.

XVI. Denique quod non omnibus directè imperare possit patet, in oculo & auribus, qui præsentè objecto, & aperto sensorio non potest non videre, vel non audire. Item in potentiis vegetativis imperare non potest, nisi per accedens subtrahendo ipsis alimentata, &c. Quomodo autem voluntas imperet, an per impresionem aliquam? An per radicationem & conjunctionem potentiarum in eadem anima, ratione cujus per naturalem sympathiam, ut unã potentia operante operetur & altera? An verò per simultaneum voluntatis concursum, dubium est. Primum simpliciter admittendum non est, tum quia talis qualitas superflua est, tum quia non potest assignari an effectus materialis, vel corporalis. Tertium etsi sit probabile, est tamen difficile, tenendum ergò est medium.

Probatur secundò ratione, quia eo ipso, quo actus à voluntate eliciuntur, procedunt à principio intrinseco, similiter eo ipso, quo voluntas aliquem actum imperat, profluit actus à voluntate imperante, adeoque excluditur violentia, quæ requirit, ut procedat ab extrinseco.

QUÆSTIO VI.

An voluntas possit violentari, & cogi in suis actibus?

Dixi defacto ab ea imperari, nam ut conclusionem præcedenti dictum est bene potest voluntas pati violentiam in actibus natis imperari. Nec aliud volunt Doctores, dum subinde indistinctè docent voluntatem posse pati violentiam in actibus imperari.

I. Violentum quid sit.

Nota violentum dici, quod est ab extrinseco, seu ut loquitur Philosophus 3. Eth. I. Cujus principium est extra non conferente vim passio, id est contranite passio, seu contra inclinationem passio, id est subjecti, ut exponit Scotus in 2. d. 18. quæst. unicã. Distinguitur quæ à coactio, cum quo interdum confunditur, quod coactum propriè tantum dicatur illud, quod repugnat inclinationi elicite appetitûs, adeoque solum quadret, & invenitur in rebus appetitu rationali, aut sensitivo præditis, violentum verò de se simpliciter prout opponitur coactioni competit rebus secundum appetitum innatum: Hoc notato

Dico 3. Potest voluntas violentè impediri, ne actum ponat, cuius proinde omisio erit ei violenta. Ita Præpositus, ratio est, quia potest Deus negare concursum voluntati ad agendum paratæ, & inclinatæ, imò positivè desideranti agere, quæ tunc pateretur violentiam, sicut ignis violentè à Deo impediretur à combustionem ligni ei applicati.

IV. Potest impediri ne actum ponat.

II. Voluntas potest pati coactionem in potentiis quibus imperat.

Dico I. Voluntas potest pati violentiam, vel coactionem in actibus aliarum potentiarum, quibus nata est, & solet imperare, qui proinde actus erunt simpliciter involuntarii. Patet, quia contra voluntatis inclinationem potest ab extrinseco applicari manus ad tangendum, oculus ad videndum, &c. qui actus proinde sunt involuntarii: Et quamvis, si spectentur hæ potentie secundum particulares inclinationes non patiantur vim, cum concurrunt ad actum sui perfectivum, sunt tamen actus simpliciter ipsi homini violenti, utpote contra inclinationem voluntatis, cui ceteræ potentie subordinantur. Idem dico de actibus omisionis.

Dico 4. Potest voluntas pati violentiam in illis, quæ potest recipere. Patet, quia potest Deus ei repugnanti infundere gratiam, aliosque habitus, ad quos licet habeat inclinationem naturalem, repugnat tamen per elicitationem, quæ præponderat, & sufficit, ut voluntas vim pati censatur. Similiter potest Deus se solo amorem nolenti & quantum in se efficaciter renitenti imprimere, qui actus est involuntarius, & violentus, præsertim si voluntati non insit vitaliter uti lapidi. Si autem Deus ad actum aliquem eliciendum determinaret voluntatem, quantum in se est reluctantem, actus ille esset absolutè voluntarius utpote à principio intrinseco cum cognitione, secundum quid esset tantum involuntarius, & coactus, partim quatenus ab extrinseco voluntas determinatur; partim quatenus antecedenter voluntas absolutè illius

V. Potest etiam pati violentiam in receptione.